

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 18 februari 1898, kl. 4 e. m.

Betänkande, i anledning af väckta motioner om ändring i villkoren för försäljning af bränvin. (2:a A.)

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 29, har herr *J. E. Behmer* erinrat, att det uti 26 § 3 mom. af kongl. förordningen den 24 maj 1895, angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, förekommande stadgande (derom, att under sön- och helgdagar utskänkning af bränvin vore i allmänhet tillåten endast vid måltider åt spisande gäster, visat sig vara mycket svår-tillämpligt och icke, eller åtminstone högst otillfredsställande, uppfylla det dermed afsedda ändamål, som ju skulle vara att inskränka superiet å nämnda dagar. Orsaken härtill låge, enligt motionärens åsigt, i stadgan-dets otydlighet, som tillåte olika tolkningar af orden »måltid» och »spi-sande». På några ställen ansåges tillräckligt, om till reqvirerad spirituosa, af hvad slag denna än mån-de vara, framsattes en mindre påbredd smör-gås för hvarje gäst, på andra ställen åter hänvisades samtliga gäster vid spritdryckernas serverande till ett dukadt smörgåsbord, utan att i något af dessa fall hänsyn toges till om »spisning» verkligten egde rum. Någon gång hade till och med händt, att af papper maché imiterade rätter fram-sattes jemte spriten. Lagens mening vore tydligen endast den att bereda de personer, som det önskade, tillfälle att vid födas intagande å utskänkningsställe under sön- och helgdagar erhålla måltidssup, men denna mening framginge ej med nog tydlighet af de använda uttrycken. Vid sådant förhållande och då i allt fall det icke vore af behovet nödvändigt på-kalladt, att spritdrycker serverades å utskänkningsställe under sön- och helgdagar, hvilkas lagstadgade helgd bättre bevarades genom undvikande

af dylik servering, ansåge motionären, det all utskänkning af bränvin å nämnda dagar borde vara förbjuden, och hemställer motionären förty,
att 26 § 3 mom. af ofvan omförmälda kongl. förordning må erhålla följande förändrade lydelse:

»Under sön- och helgdagar är utskänkning af bränvin icke tillåten.»

I anledning af väckta motioner beslöt 1884 års Riksdag för sin del, att under sön- och helgdagar skulle i allmänhet all utskänkning af bränvin vara förbjuden, dock med rätt för vederbörande myndighet att, då omständigheter föranledde, medgifva utskänkning någon viss tid på dagen.

Vid behandling under 1885 års riksdag af Kongl. Maj:ts då framlemnade förslag till förordning angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, hemställde bevillningsutskottet, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Riksdagens förberörda beslut, att § 26 mom. 3 och 4 af nämnda förordning måtte erhålla följande lydelse:

»3. Under sön- och helgdagar vare i allmänhet all utskänkning af bränvin förbjuden.

4. Der särskilda omständigheter föranleda behof af inskränkning eller utsträckning af de här ofvan i denna § bestämde tiderna för bränvinsförsäljnings utöfvande, eger Kongl. Maj:ts befallningshafvande i förra fallet på framställning af kommunalstyrelse samt i alla händelser efter magistrats eller kommunalnämnds hörande derom förordna.»

Denna sin hemställan motiverade utskottet, bland annat, dermed, att ett strängt vidhållande af förbudet mot bränvinsutskänkning å sön- och helgdagar skulle, särskildt i de större städerna, medföra ganska betydliga olägenheter samt jemväl fresta till lagöfverträdelser. Kongl. Maj:ts befallningshafvande borde därför ega befogenhet att, der särskilda omständigheter föranledde behof af inskränkning eller utsträckning i de lagbestämde tiderna för bränvinsförsäljnings utöfvande, derom förordna. Utskottets hemställan blef dock endast af Första Kammaren bifallen, hvar emot Andra Kammaren för sin del beslöt, att bränvinsutskänkning skulle vara tillåten i stad jemväl under sön- och helgdagar. Sedan utskottet sammanjemkat kamrarnes stridiga beslut, antog Riksdagen berörda två moment i följande lydelse, som de i nu gällande bränvinsförsäljningsförordning ännu innehafva:

»3. Under sön- och helgdagar vare i allmänhet utskänkning af bränvin tillåten endast vid måltider åt spisande gäster.

4. Der särskilda omständigheter föranleda behof af försäljningstidens inskränkning eller utsträckning, eger Kongl. Maj:ts befallningshafvande att på framställning af kommunalstyrelse samt efter magistrats eller kommunalnämnds hörande derom förordna.»

Af ofvanstående redogörelse för ifrågavarande stadgandes tillkomst framgår, att bevillningsutskottet ansett, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande borde ega befogenhet att, efter vederbörande kommunala myndigheters hörande, medgifva utskänkning af bränvin äfven under sön- och helgdagar, ehuru väl i princip all utskänkning å nämnda dagar skulle vara förbjuden; och redan under öfverläggningen i Andra Kammaren öfver bevillningsutskottets förut omförmälda, vid 1885 års riksdag framlagda ursprungliga förslag anmärktes, att det i § 26 mom. 3 stadgade förbud mot bränvinsutskänkning under sön- och helgdagar antagligen ej komme att vinna någon praktisk tillämpning, så länge den i påföljande moment angifna utvägen för embetsmyndighet att lemna tillstånd till utskänkningens utsträckning ännu kvarstode.

Utskottet, som i allo delar denna vid nämnda riksdag inom Andra Kammaren uttalade mening, håller alltså före, att, då rättighet till utskänkningstidens utsträckning i vissa fall måste med hänsyn, bland annat, till de billiga anspråk, en stor del af landets befolkning och icke minst det ständigt växande antal inom landet sig uppehållande utlänningar i sådant afseende kunna framställa, vara bemälda embetsmyndighet förbehållen, ett förbud mot all bränvinsutskänkning under sön- och helgdagar aldrig skall kunna upprätthållas och sålunda icke heller kunna verka den ändring till ett bättre i de nu af motionären påpekade missförhållanden, hvilka, derest de i större omfattning förekomma, genom ordningsmagtens mellankomst lätteligen borde kunna hållas inom rimliga gränser.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

1:o) att herr Behmers ifrågavarande motion ej måtte af Riksdagen bifallas.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 90, har herr *O. H. Ström* hemställt:

»att Riksdagen måtte besluta, att 4 paragrafen 2 momentet i förordningen angående försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade

spirituösa drycker af 24 maj 1895, sådan den lyder i kongl. kungörelsen af 25 september 1897, skall hafva följande lydelse. Ej heller må innehafvare af rättighet till försäljning af bränvin låta vare sig mot efterkraf eller postförskott för köpeskillingen eller genom ombud å annat ställe än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, till köpare utlemna bränvin i mindre belopp än 250 liter.»

Efter det att motionären inledningsvis lemnat en redogörelse för den framställning, han i förevarande ämne gjort till 1896 års Riksdag, samt för sammansatta bevillnings- och lagutskottets deröfver afgifna betänkande, och dervid erinrat, att försäljning af spirituosa mot efterkraf blifvit genom ofvan åberopade kongl. kungörelse förbjuden, anför motionären vidare:

»Detta förbud har man nu emellertid börjat kringgå på så sätt, att samtidigt med det man sänder reqvirerade spritdrycker, hvilka adresseras i afsändarens eget namn, en fullmagt sändes till reqvirenten, hvarå är taget postförskott motsvarande det belopp sändningen går till; när nu reqvirenten har utlöst fullmagten, har han endast att gå till jernvägsstationen eller ångbåtskommissionären och utqvittera varan.

Det vore därför af nöden, för att hindra kringgåendet af förbudet mot försäljning af spirituosa mot efterkraf, att förbud mot försäljning af spirituosa mot postförskott äfven stadgades.»

En utsträckning af det förbud, som nu finnes stadgadt, att mot efterkraf för köpeskillingen utlemna bränvin i mindre partier än 250 liter jemväl till förbud mot betalningens uttagande genom postförskott skulle måhända ega fog för sig, derest ett sådant förbud kunde göras effektivt. Detta torde dock icke vara möjligt. Innehafvare af rättighet till minut-handel med eller utskänkning af bränvin kan nemligen icke förvägras att till hvem det vara må afsända brefförsändelser mot postförskott. Hur skulle man då kunna afgöra, om en dylik försändelse innehölle en fullmagt af det slag, motionären omtalat, eller eljest stode i samband med ett aftal om köp af spirituosa? Kontroll i detta hänseende är från postverkets sida omöjlig. För öfrigt skulle det, om den föreslagna lagändringen antoges, blifva ytterst svårt för åklagaren att, vid beifrandet af öfverträdelse af förbudet, åstadkomma någon bevisning derom, att en utlöst postförskottsöfsändelse skulle utgöra likvid för den fullmagt, på grund hvar-

af brefmottagaren sedermera uttager och qvitterar de öfversända spritvarorna.

I anledning af hvad utskottet sålunda anfört, hemställer utskottet, af § 2:o) att herr Ströms förevarande motion ej måtte af Riksdagen bifallas.

I en likaledes inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 95, har herr E. A. Zotterman hemställt: »att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, om och under hvilka vilkor sådan ändring af § 47 kongl. förordningen den 24 maj 1895 angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker kan och bör åstadkommas, att — helst i fråga om hela förordningen eller, om så icke anses lämpligt, åtminstone i fråga om utskänkning på olaga tid inom utskänkningslokal — ansvaret för förbrytelse mot förordningen hufvudsakligen träffar husbonden, samt att Kongl. Maj:t ville till kommande Riksdag inkomma med sådant förslag i frågan, hvar till utredningen kan föranleda.»

Den af motionären åberopade § 47 har nu följande lydelse: »Husbonde ansvarar för förbrytelse, som, med hans vetskap, mot denna förordning begås af hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, likasom vore förbrytelsen af husbonden själf gjord.»

Vid 1895 års riksdag väcktes jemväl af herr Zotterman motion i enahanda syfte, i det han då föreslog, att ur anförda § skulle uteslutas orden »med hans vetskap», så att husbonde blefve ansvarig för förbrytelse, som mot förordningen beginges af hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, äfven om husbonden ej varit derom medveten. Till stöd för sitt förslag åberopade herr Zotterman, bland annat, bestämmelserna i §§ 13, 14, 15, 16 och 17, jemförda med §§ 24 och 26 i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 och helsovärdsstadgan för riket den 25 september 1874, enligt hvilka husbondes ansvarighet kunde i vissa fall inträda.

Motionen blef emellertid på utskottets hemställan af Riksdagen afslagen. I sitt afgifna betänkande yttrade utskottet:

»Utskottet kan ingalunda finna, att de i ordningsstadgan för rikets städer eller i helsovårdsstadgan för riket förekommande, af motionären åberopade bestämmelser äro i förevarande hänseende jemförliga med det nu föreslagna stadgandet. Särskildt vill utskottet härutinnan framhålla, att möjligheten till kontroll och till förekommande af lagöfverträdelser i ena eller andra fallet ju är väsentligen olika. Medan det sålunda torde vara jemförelsevis lätt att öfvervaka, att de i nämnda två förordningar meddelade ordningsföreskrifter, för hvilkas eftersättande ansvaret drabbar husbonden, behörigen efterlefvas, lär det deremot i många fall vara omöjligt för en husbonde — detta ord taget i dess vidsträcktaste bemärkelse — att tillse, att icke någon af de i hans arbete antagna personer till äfventyrs gör sig skyldig till öfverträdelse af ett eller annat slag mot bränvinsförsäljningsförordningen. Genom att åt ifrågavarande § gåfves den lydelse, motionären föreslagit, skulle, enligt utskottets förmenande, ett allt för stort ansvar påläggas husbonde; och följderna af ett sådant stadgande skulle säkerligen blifva den, att i många fall personer, hvilka ej någon som helst brottslighet kunde läggas till last, komme att drabbas af det i bränvinsförsäljningsförordningen i hvarje fall stadgade ansvar.»

Mot utskottets anförda afstyrkande skäl erinrar nu motionären, att de ej ega sin giltighet i fråga om olaga utskänkning inom utskänkingslokal, ty i detta fall är jemförelsen mellan bestämmelserna i ordnings- och helsovårdsstadgan samt bränvinsförsäljningsförordningen fullt befogad. Vidare framhåller motionären, att principen om husbondeansvar icke blifvit konsekvent tillämpad i vår bränvinslagstiftning, i det att enligt 31 § 1 mom. i nu gällande kongl. förordningen angående villkoren för tillverkning af bränvin den 13 juli 1887 en bränvinstillverkare är ansvarig för förbrytelse mot förordningen, begången af hans hustru, barn, tjenstefolk och i bränneriet anställda arbetare, såsom vore förbrytelsen af tillverkaren själf begången, derest icke omständigheterna göra sannolikt, att förbrytelsen skett utan hans vetskap och vilja.

Enligt utskottets åsigt kan ej heller det af motionären sist åberopade förhållande anses fullt analogt med det förevarande. En för bränvinstillverkare stadgad vidsträcktare ansvarighet för af honom underordnade personer begångna förbrytelser mot bränvinstillverkningsförordningen har dock sin förklaringsgrund och sitt berättigande i de väsentligt olika omständigheter, under hvilka förseelser mot denna förordning begås. Här

vid lag erfordras ju särskilda redskaps anskaffande och vissa tillrustningars vidtagande, hvilket i allmänhet ej kan tänkas försiggå hos husbonden ovetande, utan att han brister i den tillsyn öfver sitt husfolk, som honom ålegat med afseende å dylika brotts förhindrande. Att denna omständighet varit en bidragande orsak till att nu ifrågavarande stadgande fick en med motsvarande bestämmelse i bränvinstillverkningsförordningen olika lydelse, synes äfven framgå af särskilda utskottets vid 1853 och 1854 års riksdag af motionären anförda uttalande, att utskottet funne denna lydelse riktigare, då det vore svårt för en husbonde att öfvervaka den försäljning af bränvin, hvilken kunde i hans hus bedrifvas.

Utskottet, som för öfrigt vidhåller hvad af föregående års bevillningsutskott i ämnet uttalats, hemställer,

3:o) att herr Zottermans ifrågavarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 149, har herr C. M. F. E. Gethe hemställt, det Riksdagen ville besluta

»att hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om framläggande af sådant förslag till ändring eller tillägg i kongl. förordningen af den 24 maj 1895 angående villkoren för försäljning af bränvin m. m., att missbruk genom öfverlåtelse af rätt till minuthandel med bränvin må kunna förekommas.»

I sin motivering till detta förslag erinrar motionären till en början, att enligt 18 § 3 mom. af ofvanberörda kongl. förordning är bolag förbjudet att genom ombud till salu utbjuda eller upptaga beställningar å bränvin, samt anför derefter följande:

»Anledningen för Kongl. Maj:t att upptaga ett sådant stadgande i sin proposition till 1895 års Riksdag förklaras i statsrådsprotokollet uttryckligen vara den, att bolagen på åtskilliga platser bedrifvit försäljning af bränvin genom agenter på annan ort än der bolaget haft sitt säte, till följd hvaraf ett uttryckligt förbud häremot ansågs nödvändigt; »dock» — heter det i motiveringen — »utan att härigenom någon inskränkning göres

i den vinhandlare hittills tillkommande rättigheten att genom agenter utbjuda sina varor, äfven spirituosa, när de hafva af bolag erhållit rättighet till minuthandel dermed».

Häraf vill det tydligen synas, som om anförda lagbestämmelsen afsett att resa hinder deremot, att minuthandel med »egentligt bränvin» skulle kunna inom landet bedrifvas genom kringresande agenter, hvilken uppfattning ytterligare styrkes af följande passus i förenämnda kongl. propositions motivering rörande samma paragrafs mom. 2, der det heter: »Göteborgssystemet gör i främsta rummet afseende på den arbetande klassens intresse, hvaraf framgår, att inga s. k. krogar, ej heller några rättigheter till minuthandel med *egentligt bränvin* öfverlåtas till enskilda personer; de enda öfverlåtelser, som böra medgifvas, äro rättigheter till utskänkning å de större och bättre restaurationerna och schweizerierna, hvilka bolagen, åtminstone i våra större städer, svårligen kunna sköta sjelfva, och hvad minuthandeln beträffar endast försäljning af dyrare spirituosa, såsom konjak, whisky, arrak och dylikt samt likör och punsch.»

Emellertid har det vid författningens tillämpning visat sig, att det icke lyckats lagstiftningen förebygga hvad den afsett, utan att lagbestämmelsen kringgås på ett betänkligt sätt. Ett lagligen konstitueradt bolag öfverlåter i enlighet med föreskrifterna i § 18 mom. 2 någon eller några minuthandelsrättigheter åt enskilda försäljare. I troligen de flesta städer få sådana rättighetsinnehafvare visserligen ej sälja bränvin i minut, utan bolagen hafva der ensamt för sig behållit denna rätt; men då skaffa vederbörande rättighetsinnehafvare sig en gästgifverirättighet på landet, der sådan står att få, eller inropar han på auktion en rättighet i något mindre samhälle, der bolag ej finnes, och derifrån expedieras »egentligt bränvin» i mindre partier huru många som helst och hvar som helst inom landet, ja, till och med inom den stad, der rättighetsinnehafvaren är bosatt och fått sin ursprungliga försäljningsrätt.

Det är uppenbart lika stridande mot författningens anda och syfte som i sig sjelf orimligt, att, genom öfverlåtelse af en bolagsförsäljningsrätt, öfvertagaren af denna skulle erhålla vidsträcktare spelrum för sina transaktioner än det öfverlåtande bolaget sjelf egt; och det synes mig vara af behovet påkalladt att genom lämpliga lagbestämmelser förhindra författningens eluderande på sätt som nu sker och opåtaladt synes kunna ega rum.»

— Afsigten med ofvan omförmälda förbud för bolagen att genom ombud till salu utbjuda eller upptaga beställningar å bränvin var, såsom jemväl

i Riksdagens till Kongl. Maj:t den 9 maj 1894 i ämnet aflättna skrifvelse framhålles, att derigenom betona, att ändamålet med de enligt § 9 mom. 2 bränvinsförsäljningsförordningen bildade bolag icke vore att förskaffa delegarne vinst eller att tillskynda städerna förökade inkomster, utan endast att sätta städerna i tillfälle att i sedlighetens intresse ordna bränvinsförsäljningen. På sätt motionären jemväl anført, gjordes dock genom nämnda förbud ej någon inskränkning i den vinhandlare tillkommande rättigheten att genom agenter utbjuda sina varor, äfven spirituosa, när de hade af bolag erhållit rättighet till minuthandel dermed. Ej heller lades derigenom hinder i vägen för innehafvare af dylik rättighet att å annan ort, än der han sjelf vore bosatt, inropa en rättighet till minuthandel med eller utskänkning af bränvin samt densamma utöfva utan andra inskränkningar än de, som i bränvinsförsäljningsförordningen föreskrefves för utöfvandet af sistnämnda rättigheter.

Mot det af motionären påpekade förfaringssättet, att innehafvare af en utaf bolag öfverlåten minuthandelsrättighet å annan ort öfvertager en rättighet till utminutering och utskänkning af bränvin samt derifrån expedierar »egentligt bränvin» i mindre partier, torde anmärkning icke kunna med fog framställas, enär detta förfaringssätt ej, såsom motionären synes förmena, har något samband med den af bolaget öfverlåtna försäljningsrätten, utan grundar sig uteslutande på rättigheten till minuthandel med och utskänkning af bränvin. Missbruk af den af bolaget öfverlåtna rätten till minuthandel kan således ej sägas här föreligga. Härtill kommer att det skulle stöta på stora, nästan öfvervinneliga, praktiska svårigheter att i ett sådant fall, som af motionären omförmälts, på ett fullt tillfredsställande sätt bestämma gränserna för den enskilda konkurrensen.

På grund af det anförda hemställer utskottet,

4:o) att herr Gethes ifrågavarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 februari 1898.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI

Reservationer

vid *punkterna* 1:o) och 3:o) af herrar *Lundström* och *Göransson*, hvilka **anfört:**

vid *punkten* 1:o):

»Då det icke torde kunna förnekas, att, på sätt herr J. E. Behmer i sin motion n:o 29 angifvit, stadgandet i 26 § 3 mom. af kongl. förordningen den 24 maj 1895 angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m. kringgåts på åtskilliga sätt, och utskänkning af spritdrycker under sön- och helgdagar förekommit i större omfattning än lagstiftarne afsett, när de medgifvit, att under sådana dagar utskänkning vid måltider åt spisande gäster finge ega rum, så hafva vi för vår del vid motionens behandling inom utskottet ansett motionärens framställning värd att beaktas. Ingenting skulle vara mera önskvärdt, än om åtminstone under sön- och helgdagar bränvinsutskänkning vore förbjuden. Det förbud herr Behmer i sin motion begärt kan dock under vissa förhållanden upphävas, enär enligt samma §:s 4 mom., derest kommunalstyrelsen inom ett samhälle hos Konungens befallningshafvande derom gör framställning, denna myndighet efter magistratens eller kommunalnämndens hörande kan på grund af särskilda omständigheter medgifva sådan utskänkning.

Likväl skulle enligt vår mening en betydlig fördel vinnas derigenom, att för sön- och helgdagar såsom regel stadgas, att utskänkning af bränvin skall vara förbjuden. Ett sådant förbud skulle komma att vara gällande inom alla de samhällen, der kommunalstyrelsen icke önskar sådan utskänkning.

Då vi anse, att den begärda ändringen skulle vara ett steg i rätt riktning och gagnande för nykterhet och sabbatens helgd, så få vi härmed yrka

att herr Behmers ifrågavarande motion må af Riksdagen bifallas.»

samt vid punkten 3:o):

»Då herr E. A. Zottermans motion n:o 95 behandlades inom utskottet, yrkade vi bifall till senare alternativet i motionärens förslag, eller att — i fråga om utskänkning på olaga tid inom utskänkingslokal — ansvaret för förbrytelse mot förordningen hufvudsakligen må träffa husbonden.

Då enligt gällande bränvinstillverkningsförordning bränvinstillverkare är ansvarig för förbrytelse mot förordningen, begången af hans hustru, barn, tjenstefolk och i bränneriet anstälde arbetare, såsom vore förbrytelsen af tillverkaren sjelf begången, derest icke omständigheterna göra sannolikt, att förbrytelsen skett utan hans vetskap och vilja, anse vi att konsekvensen fordrar samma ansvarighet för husbonde vid utskänkning af bränvin och kunna ej finna hvad utskottet anfört, »att det vid bränvinstillverkningen erfordras särskilda redskaps anskaffande och vissa tillrustningars vidtagande, hvilket i allmänhet ej kan tänkas försiggå husbonden ovetande», ega någon giltighet som skäl mot införande af enahanda bestämmelse äfven i fråga om ansvar för utskänkning på olaga tid inom utskänkingslokal, som för tillverkare finnes stadgadt, eller att ansvaret skall drabba husbonden derest icke omständigheterna göra sannolikt, att förbrytelsen skett utan hans vetskap och vilja.

Vi anse nemligen, att några svårigheter ej förefinnas för en rättighetsinnehafvare att öfvervaka det utskänkning under olaga tid icke utövas af hans hustru, husfolk eller arbetare. Deremot torde ofta för en åklagare möta hinder att styrka, det en dylik öfverträdelse skett med husbondens vetskap.

Med anledning deraf hemställa vi,

att herr Zottermans ifrågavarande motion måtte bifallas, med den ändring, att orden: »helst i fråga om hela förordningen eller, om så icke anses lämpligt» utgå.

Härjemte har herr G. Jansson begärt få antecknadt, att han icke deltagit i behandlingen af de i detta betänkande omförmälda frågor.